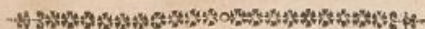
CURIOSA MISCEL-LANEA,

Darinnen

Allerhand sinnreiche Apo-
phtegmata, kluge Hoff-Reden/ ingeni-
euse Historien/ und andere Plaisante-
rien zu finden.

Durch welche sich ein qualificirter
Mensch/ so wohl in Conversation, als sonst
bey der galanten Welt/ und spirituellen
Personen recommendiren
kan.

Erste CENTURIA.

ANNO 1712.

ANONYMUS

CURIOSA MISCELLANEA

DIVERSE CURIOSA

1 7 1 2

vertaling:

Ruud Muschter
∴

Groningen

muschter@home.nl
www.archive.org

17 maart 2017

INHOUDSOPGAVE

BRONVERMELDING

Staatsbibliotheek Berlin, 1712

http://www.zvdd.de/dms/load/met/?PPN=PPN780337344

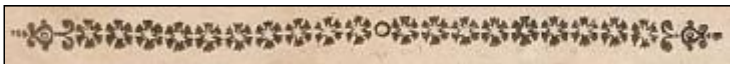
http://digital.staatsbibliothek-berlin.de/werkansicht?PPN=PPN780337344&PHYSID=PHYS_0001&DMDID=

HET OMSLAG

CURIOSA MISCEL-
LANEA
waarin
allerhande zinrijke uit-
spraken, verstandige hofredes, ingeni-
euze geschiedenissen, en andere aardig-
heden te vinden zijn,

Door dewelke zich een gekwalificeerde
mens zowel in conversatie, alsook
bij de galante wereld en spirituele
personen kan aanbevelen.

Eerste honderdtal.

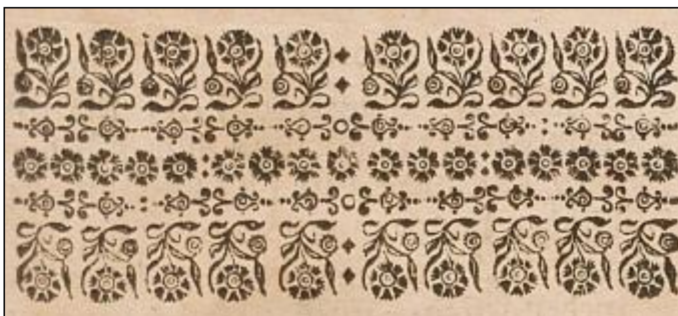

In het jaar 1712.

INLEIDING VAN DE VERTALER

Dit werk is een bijzonder leuke samenstelling van wijze en spitsvondige uitspraken en merkwaardige voorvallen. De opbouw van het werk deed mij meteen denken aan 'Das Buch der Weisen und Narren' (Het boek der wijzen en dwazen), Anonymus, 1705, en feitelijk kwam ik dan ook enkele passages tegen die reeds in dat werk - dat er 643 bevat - waren opgenomen. Zie mijn vertaling op www.archive.org.

Ruud Muschter

VOORWOORD

Geachte lezer!

Ik zou nimmer op de gedachte zijn gekomen om het huidige werk in druk te publiceren, ware het niet dat een bepaalde vriend mij daartoe aanleiding heeft gegeven, en mij om bepaalde redenen daartoe in de stemming heeft gebracht. Want alle kwesties die erin aangetroffen kunnen worden, zijn louter samenraapsels en uittreksels die aan de beste geschriften, van schrijvers, levensbeschrijvingen[1], en aan andere zowel mondelinge als schriftelijke verslagen zijn onttrokken[2], en vervolgens met mijn eigen aantekeningen bijeen zijn gebracht. Aangezien de genoemde vriend mij hier dus om verzocht had, heb ik mij daaraan zonder genoegzame en geldige verontschuldiging niet goed kunnen onttrekken, voor zover de stimulerende reden van zulk een belangrijkheid is, dat niet slechts ikzelf, doch alle liefhebbers van dergelijke curieuze kwesties hiermede zullen instemmen, doordat eenieder zal moeten bekennen, dat heden ten dage een gekwalificeerd mens zich door niets beter kan aanbevelen en geliefd maken, dan door een passende en goed

[1] “Vitis particularibus”.
[2] “Relationibus excerpiret”.

geformuleerde verhandeling, in zoverre hij die namelijk door goede oorspronkelijke bronnen[3] weet te houden.

Nu is op de wereld hiertoe niets zo dienstig als wanneer men enige schitterende curieuze uitspraken, ingenieuze geschiedenissen en andere soortgelijke plezanterieën heeft, opdat men die bij gelegenheid kan presenteren, gevoeglijk ontplooien of toepassen en op die wijze daarmede niet alleen de verhandeling kan houden, doch dientengevolge ook de gemoederen al naar gelang de gesteldheid van het begrip en van de personen een groot plezier kan doen.

Ik zeg weloverwogen ‘al naar gelang de gesteldheid van het begrip en van de personen’, want men treft soms velerlei personen aan wier humeur, begrip en bekwaamheid men zich wel moet aanpassen.

Om deze redenen heb ik niet alleen serieuze en grappige, doch ook galante, geleerde en politieke kwesties door elkander gemengd, vooral aangezien men zich in een verhandeling toch al niet aan een bepaalde materie of het verband daarmede pleegt vast te binden, doch nu eens grappige, en dan weer serieuze kwesties pleegt te presenteren.

Daarnaast heb ik het ook nodig bevonden om alle uitspraken (die de Fransen ‘bons mots’ noemen) en dergelijke ingenieuze geschiedenissen (die zij ‘belles contes’ noemen), benevens andere curiosa onder elkander te zetten, opdat men allerlei tijden weet te plaatsen[4]. Bovendien kunnen ook met betrekking tot hun beweerde plaatsvinden[5], dergelijke zinrijke geschiedenissen zeer wel mede tot de uitspraken worden gerekend, en aldus in werkelijkheden en overleveringen[6] worden ingedeeld.

Want hoewel daarbij niet altijd iets wordt uitgesproken, stemt toch dikwijls de morele handeling daarbij veel meer tot nadenken dan een redevoering.

---

[3] “Realien”.

[4] “ex tempore”.

[5] “arguten Actionen”.

[6] “in Realia & Verbalia”.

Verder heb ik mij weliswaar voor het overgrote deel bediend van de nieuwe feiten, doch aan de oudere niet geheel kunnen voorbijgaan en ze kunnen weglaten, want in deze zit dikwijls een zeer tot nadenken stemmende harmonie. Daarom heb ik ze slechts zo nu en dan wegens hun aardigheid er doorheen gestrooid.

De feiten echter die hetzij een precieze samenloop met elkander hebben, hetzij op zijn minst iets met elkander gemeen schijnen te hebben, heb ik mij voorgenomen om als feiten en parallelle uitspraken steeds bij elkander te zetten, opdat de toepassing hieruit des te beter valt waar te nemen.

Dat ik ook bij de in de Latijnse en Franse taal geschreven dingen ze in dezelfde bewoordingen[7] heb gezet, is zuiver hierom geschied, aangezien de aardigheden en spitsvondigheden van zulke woorden in het Duits zich niet altijd zo geslaagd laten gebruiken als in de oorspronkelijke taal plaatsvond, zeker in het Frans, waar in het bijzonder zeer korte en krachtige uitdrukkingen worden gebracht, terwijl die in onze Duitse taal met veel uitgebreidere woorden geparafraseerd moeten worden, waardoor dikwijls de ganse grap zijn gratie verliest.

Dat valt evenwel ook weer niet van alle te zeggen, en er kan zo nu en dan heel goed, en minstens zo geslaagd, verduitst worden.

Voor het overige heb ik ze - omdat wij op dit moment niet kunnen weten of zich enige liefhebbers voor dit werk laten vinden of niet - om te beginnen niet zo wijdlopig, doch veelmeer zo kort mogelijk willen presenteren. Tot dat doel heb ik ze dan ook in enkele honderdtallen vervat, en voor dit moment het eerste hiervan voor de geëerde lezer gepubliceerd.

Mocht het nu geschieden dat zulk aangevangen werk enig applaus, en bij de galante wereld de gewenste goedkeuring mocht vinden, dan zal het er niet aan ontbreken dat door verdere voortzetting de toegenegen lezer in de toekomst bediend wordt.

---

[7] “ipsissima verba”.

Thans echter beveel ik het vaker genoemde en huidige werk aan voor welwillende beoordeling, en beloof daarnevens bij verdere uitgave van nog meer honderdtallen mij daarbij te beijveren voor de beste en meest curieuze kwesties.

Waarmede ik altijd volhard.

De aan de geëerde lezer
dienst verschuldigde

Auteur

nr. 1.

Toen monsieur De Beautru ooit de Spaanse bibliotheek (die door de bibliothecaris niet al te ijverig bezocht werd) in het wereldberoemde Escorial bekeken had, en toen door de koning van Spanje gevraagd werd hoe die hem was bevallen, gaf hij daarop ten antwoord, dat het hem zeer vergenoegd had, doch dat hij zijne katholieke majesteit vrijblijvend wilde aanraden om de bibliothecaris of de inspecteur tot zijn schatmeester te maken.

Toen de koning om de reden daarvan vroeg, gaf hij verder ten antwoord: “Omdat hij datgene wat hem toevertrouwd wordt, nimmer heeft aangeraakt.”

nr. 2.

Van de bekende kardinaal en kanselier van Engeland, Thomas Wolsey, is bekend, dat hij van zeer geringe stand en slechts de zoon van een slager was geweest.

Toen nu de beroemde hertog Eduard van Stafford in het jaar 1521 op zijn aanstichten werd terechtgesteld, omdat hij vanwege de koninklijke opvolging van de kroon van Engeland een geboorteraadpleger of astroloog had geconsulteerd, verdroot dit keizer Karel V zodanig, dat hij zei: “Een Engelse slagershond heeft het beste hert van gans Engeland verscheurd.”

nr. 3.

Een Venetiaanse ambassadeur die door de republiek Venetië voor bepaalde aangelegenheden was afgevaardigd naar de groothertog te Florence, gedroeg zich aan het Florentijnse hof niet bepaald opgevoed, en ging zich in enkele dingen te buiten. Vandaar dat de groothertog zich op een bepaald moment tegen

deze afgezant erover beklaagde, dat de republiek hem een gezant had gezonden die zich zeer slecht had gedragen. Toen de afgezant hierop tegenwierp: “Hierover moet uwe hoogheid zich niet verwonderen, want wij hebben in Venetië vele narren.” Daarop gaf de groothertog ten antwoord: “In Florence hebben wij weliswaar ook onze narren, doch wij sturen ze niet als gezanten naar buitenlandse hoven.”[8]

nr. 4.

Toen de Franse generaal, de hertog de Villars, na het veroveren van de stad Bouchain en Artois door de hoge geallieerden, zich vleide om ze in datzelfde jaar 1711, benevens de overige verloren plaatsen, wederom in te nemen, maakte een spitsvondige geest daarop dit epigram: “Buccinium jactas, & quae sunt perdita plura, Te esse recepturum, Gall, favente gelu, Gallus gallinis est imprudentior; Istae nunquam reddiderint, ni prius ova canunt.”[9]

nr. 5.

Keizer Maximiliaan I was vrijgevig, zodat bij vele en rijke inkomsten de keizerlijk kamer steeds meer uitgeput raakte.

Toen daarom zijn raad en ministers hem hier een keer over maanden, gaf hij daarop ten antwoord: “Ik ben een keizer over land en mensen, en niet over geld en goed, hetgeen dikwijls uit heren slaven pleegt te maken.”

---

[8] Zie ‘Het boek der wijzen en dwazen’, nr. 562.

[9] ‘Ge schalt de trompet, en velen zijn verloren. Gallië wordt weer opgenomen door de begunstiging van de vorst. De onbeschaamde Gallische manschappen zullen zich nooit aan ons overgeven, tenzij de eieren zingen’. Vertaling onzeker.

nr. 6.

Toen paus Sixtus V in zijn jeugd, toen hij nog een varkenshoeder was geweest, ooit een adellijke bruid in prachtige kledij en magnifieke statuur voorbij zag rijden, werd hij dusdanig bedroefd, dat hij zijn wenen niet kon inhouden, doch hevige tranen vergoot.

Aangezien het zo uitkwam, dat daar tegelijkertijd ook een pater van de Augustijner Orde voorbijging, en hem vroeg: “Waarom weent gij, kleintje, wat is er met je gebeurd?”, gaf hij meteen dit klare antwoord: “Ik ween, omdat de natuur mij het hart van een koning, doch het geluk mij het beroep van een varkenshoeder heeft gegeven.”

nr. 7.

Ooit rebelleerde er een generaal in het Aziatische keizerdom China tegen de Chinese keizer Heuti[10]. Reden waarom de keizerlijke prins tegen deze te velde trok, en daarbij zijn vader ook hiertoe trachtte over te halen. Toen deze nu de prins dat uit het hoofd probeerde te praten, omdat hij hiertoe geen moed had, zei deze tegen zijn vader: “Ei, laat ons in de oorlog roemvol sterven, opdat wij onze voorvaderen te zien krijgen.”

nr. 8.

De bekende en beroemde Franse schrijver monsieur De Vaugelas heeft de geschiedenis van Alexander de Grote, die beschreven werd door Q. Curtius, vanuit de Latijnse taal in de Franse vertaald, en aan deze vertaling ongeveer twintig jaar gewerkt. Die had hij echter tot zo’n hoge volmaaktheid ge-

[10] Niet goed leesbaar. Eventueel ‘Heuri’. Komt echter nergens voor in een overzicht van Chinese keizers.

bracht, dat Balzac[11] erover zei: “L’Alexandre de Quinte Curce est invincible, & celuy de Vaugelas est inimitable”. Dat wil zeggen: “De Alexander van Q. Curtius kan niet overwonnen, en die van Vaugelas niet nagedaan worden.”

nr. 9.

Toen een bepaalde ambassadeur ooit met koningin Elizabeth van Engeland wegens een belangrijke staatsaangelegenheid in overleg was, zijn stelling met veel bijbelse verwijzingen probeerde te onderbouwen, en haar hierdoor ook wilde laten zien dat de opvatting die zij zou innemen, tegen de Heilige Schrift was, gaf zij daar uiteindelijk op te kennen, dat hij weliswaar de bijbel, doch niet de Boeken der Koningen had gelezen.

nr. 10.

Enkele gedeputeerden ofwel gezanten die door de gezamenlijke Zwitserse republiek en enkele kantons daarvan naar de bekende koningin Maria de Medici van Frankrijk waren afgezonden, werden op een keer bij haar in openbare audiëntie toegelaten. Toen nu degene die het voorstel aan de koningin deed, dat uiteindelijk had beëindigd, en de koningin aan haar tolk Melson vroeg, wat het voorstel van die gezanten geweest was, opdat zij hen daarop kon antwoorden, begon genoemde Melson (die als tolk zeer weinig van hun taal begreep) met grote nadruk aldus te spreken: “De heren gedeputeerden hebben gezegd, dat uwe koninklijke majesteit de allerschoonste, deugdzaamste en grootste prinses van de ganse wereld is.” Tenslotte ging hij voort de koningin met de beste lof te verheffen.

Aangezien enkele ministers en ridders aanwezig waren, die de Zwitserse taal ten volle verstonden, vielen dezen tenslotte

[11] “Balzai”, een verschrijving.

deze tolk in de rede en zeiden: “De heren gezanten hebben van dit alles niet het geringste gezegd.”

Waarop de genoemde Melson met hevige toorn daarop repliceerde: “Hebben zij het niet gezegd, dan hadden zij het zeker moeten zeggen.”

nr. 11.

Koning Philips van Spanje vaardigde ooit de grootconnectabele van Castilië, de graaf van Olivarz, als ambassadeur naar paus Sixtus V af. Aangezien eerstgenoemde nog een zeer jong heer was, die nauwelijks het 24e of 25e jaar had afgelegd, en bovendien naar zijn uiterlijk veel jonger leek te zijn dan hij in werkelijkheid was, en bovendien ook in het geheel geen baard had, zei Sixtus V bij de openbare audiëntie tegen hem: “Heeft uw koning, die zovele rijken en landen heeft, een dusdanig groot gebrek aan bekwame onderdanen in Spanje, dat hij niemand anders dan een baardeloze ambassadeur naar zijn paus kan afvaardigen, namelijk iemand die net zo’n aanzienlijke baard heeft als de onze?”

Waarop de grootconnectabele (die anders een groot verstand had) in de grootste gelatenheid met een wat lachend gezicht ten antwoord gaf: “Heilige Vader, mijn allergenadigste koning heeft niet geweten, dat de verstandigheid en bekwaamheid in de baard steekt. Anders had hij wel een geitenbok naar Uwe heiligheid gestuurd, en niet een ridder zoals ik.”[12]

nr. 12.

De hertog van Ossuna in Spanje had als generaal over de Spaanse galeien, de macht en gewoonte om bij alle grote en

[12] Zie ‘Het boek der wijzen en dwazen’, nr. 44, waar een vergelijkbaar verhaal wordt verteld, maar met andere hoofdpersonen.

plechtige feesten een van de tot deze veroordeelde slaven vrij te laten.

Vandaar, dat toen de hertog ooit op een pinksterdag de galeien om die reden bezag en aan alle gevangenen vroeg waarom zij tot de galeien verdoemd waren geworden, er bijna niemand te vinden was, die niet zijn onschuld voorschotelde, en zich over het aan hem begane onrechte had beklaagd, doordat eenieder zijn vroomheid en het zo goed gevoerde leven hogelijk roemde. Uiteindelijk echter kwam hij bij een monnik, die - toen hij hem om de reden van zijn straf vroeg - ten antwoord gaf, dat hij het niet kon loochenen, doch vrij moest bekennen, dat hij de grootste misdaden van zijn levensdagen had gepleegd. En wel zodanig, dat hij niet slechts deze, doch nog veel grotere straffen hierdoor verdiend had. Waarop de hertog tot deze monnik met gebroken stem zei: “Ei! Wat doet gij, domme boef, onder deze vrome en redelijke lieden? Ga dus spoedig weg en loop waarheen ge wilt, opdat gij zulke rechtschapen lieden door uw slechtheid niet eveneens moogt verleiden.” Daarop liet hij hem dadelijk de ketenen afnemen en stelde hem volledig in vrijheid.

nr. 13.

Keizer Karel V vroeg ooit aan Frans I, koning van Frankrijk, wat de mooiste stad in zijn ganse koninkrijk was. Toen daarop Frans I ten antwoord gaf, dat Orleans de mooiste was, en Karel V zich erover verwonderde dat hij deze, en niet Parijs daar voor hield, gaf de koning van Frankrijk hierop te kennen, dat Parijs geen stad was, doch een kleine wereld.[13]

---

[13] Zie ‘Het boek der wijzen en dwazen’, nr. 633.

nr. 14.

Over paus Sixtus V wordt geschreven, dat hij in zijn kardinaalsstand, voordat hij de pauselijke waardigheid bereikte, steeds zeer gebukt had rondgelopen, en zich hierdoor zo gedroeg, alsof hij een zeer bedaagde en zieke man was. Naderhand echter, toen hij paus was geworden, had hij direct na de keuze het tot dan toe ingestudeerde gedrag geheel achterwege gelaten. Daarna was hij altijd gans monter geweest. Vandaar dat de kardinaal Rustiucci een keer de gelegenheid te baat nam om tegen hem te zeggen: “Allerheiligste Vader, de pauselijke waardigheid is wel een zeer kostelijke artsenij, aangezien ze een oude, zwakke en zieke kardinaal de verloren jeugd en gezondheid zo snel kan teruggeven.”

nr. 15.

Toen op een ander tijdstip de kardinaal Altemps tegen hem zei: “Uwe Heiligheid kleedt zich thans veel behendiger aan en is veel monterder dan toen gij nog kardinaal waart”, gaf hij daarop ten antwoord: “Toen wij nog kardinaal waren, lieten wij het ons uitkomen om de dood te zoeken, opdat wij daarna des te gezwinder tot het nieuwe leven van een paus konden opstaan.”

nr. 16.

Toen hem bij weer een andere gelegenheid de kardinaal De Medici na afloop van de keuze bij de gebruikelijke adoratie met een zeer ernstige en majesteitelijke blik op de pauselijke stoel zag zitten, zei hij tegen hem: “Uwe Heiligheid heeft thans bij de pauselijke waardigheid een geheel andere gestalte dan eerder in uw kardinaalsstand”, waarop Sixtus V aldus antwoordde en deze voortreffelijke repliek gaf: “Mon signore, toen wij nog

kardinaal waren, zochten wij de sleutel van de hemel op aarde, en gingen tot dit doel steeds met gekromd en gebukt hoofd. Nadat wij deze echter hebben gevonden, blikken wij rechtopstaand naar de hemel, aangezien wij thans geen ding op aarde meer nodig hebben.”

Want hij had zich slechts zo aangesteld, omdat hij wel wist dat de kardinalen bij de keuze van een nieuwe paus aan zijn persoon zouden denken, en hem gelet op zijn ouderdom en onpasselijkheid des te eerder hiertoe zouden verkiezen.

Het is waarlijk een onvergelijkelijk uitgangspunt en niet ongeschikt middel geweest, om de pauselijke waardigheid hierdoor te verkrijgen. En wellicht zou menigeen zich van een dergelijke slimheid bedienen, om zich ervan te verzekeren dat het geluk hem tot hoge eer heeft voorbestemd.[14]

nr. 17.

Stephanus Bathori, de koning van Polen, placht dikwijls te zeggen, dat er drie dingen zijn die aan God alleen zijn voorbehouden, namelijk: iets uit niets te maken, toekomstige dingen vooraf te weten, en de gewetens te besturen.

nr. 18.

Een dwaze of nietswaardige mens, die weliswaar uit voorname ouders was geboren, doch daarbij geheel gedegenereerd was en niet het geringste geleerd had, wierp ooit een voorname minister de nederigheid van diens geboorte op een uit verachting voortkomende onpassende wijze voor de voeten. Waarop deze met het volgende antwoordde: “Ik zal de eerste zijn van mijn geslacht, en u de laatste van het uwe.”[15]

---

[14] Zie: ‘Het boek der wijzen en dwazen’, nr. 384.
[15] Zie ook ‘Het boek der wijzen en dwazen’, nr. 560.

nr. 19.

In de tijd dat keizer Maximiliaan I regeerde, was paus Julius II op de pauselijke Stoel. Daar eerstgenoemde, zoals bekend is, een zachtmoedige en vredelievende geest had en daarbij ook een bijzondere liefhebber van het geestelijke was, doch de ander daarentegen een waarlijk krijgszuchtig en verder ook politiek gemoed had, zo placht deze paus Julius II te zeggen, dat zowel de keurvorsten als de kardinalen bij hun keuze hadden gedwaald, aangezien laatstgenoemden van rechtswege Maximiliaan I tot Roomse paus, en de eerstgenoemde daarentegen tot Rooms keizer hadden moeten maken, waardoor de heidenen zowel als het westelijke rijk en de pauselijke Kerk geholpen zouden zijn geweest.

nr. 20.

Hertog Wilhelm van Saksen-Weissenfeltz en Coburg leefde in zijn tijd met grote autoriteit. Vandaar dat men indertijd over hem placht te zeggen, dat wanneer hertog Wilhelm zijn sporen in Weimar aangordde, men ze in het ganse Roomse rijk hoorde klinken.

nr. 21.

De kanselier en kardinaal Thomas Wolsey stond aanvankelijk bij de koning van Engeland, Hendrik VIII, in de hoogste genade, en wel zodanig, dat hij ook de duvelstoejager[16] in alle, en ook de belangrijkste rijksaangelegenheden was, en aldus de totale staat van de kroon van Engeland vrijwel geheel aansturde. Later echter was hij voor de koning overbodig en werd hij door hem gehaat. Zo zelfs, dat hij ook niet meer voor de

[16] “Fac totum”.

allergeringste hulp bij hem hoefde aan te kloppen, en uiteindelijk nog een miserabele dood moest sterven. Vandaar dat hij op zijn sterfbed zei: “Si Deum tam diligenter coluissem, quam regem colui, me in cane senectute non deseruisset.”[17]

nr. 22.

Toen de Turkse grootsultan Süleyman in het jaar 1584 Stephano Bathori, de koning van Polen, erop aansprak, dat deze hem volgens oud gebruik een bepaald aantal troepen tegen de koning van Perzië zou sturen, sloeg hij dat geheel af en gaf daarentegen ten antwoord, dat de Poolse witte adelaar, die zo lange tijd zonder veren en geheel krachteloos was geweest, zich thans wederom verjongd had, nieuwe veren had gekregen, en zowel de snavel als de klauwen had gescherpt.

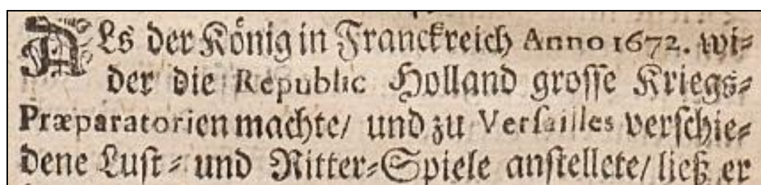
nr. 23.

De Engelse afgezant, Dale genaamd, die door koningin Elizabeth naar Vlaanderen was gezonden, had op een keer twee brieven naar huis geschreven. De ene gericht aan de koningin en de andere aan zijn vrouw. Toen hij ze echter verzegeld had en het opschrift erop wilde zetten, verwisselde hij beide brieven met elkander, en schreef hij op de brief voor zijn vrouw de titel aan de koningin en vice versa, stuurde het pakket zonder verder omzien spoedig weg, en adresseerde de brieven in het gesloten omslag aan de staatssecretaris in Engeland, die - zodra hij ze ontvangen had - het vermeende voor de koningin bedoelde schrijven zonder vertraging aan haar overhandigde. Toen zij die had opengebroken en direct in het begin deze woorden: “Mijn

[17] ‘Wanneer ik God net zo ijverig had gediend als ik de koning heb gedaan, had hij mij niet overgegeven aan mijn grijze haren’.

schat”, en bij het verder lezen: “mijn engel, allerliefste hart” en dergelijke, benevens de meest vertrouwde termen aantrof, en tenslotte ook zag dat hij zich tegelijkertijd over groot geldgebrek beklaagde, wist zij niet, waarvandaan hem de zo zeer charmante liefkozingen[18] in de pen waren gevloeid, en kon dit haar toch wel het hart hebben geroerd. Of de sluwe afgezant dit nu met opzet had gedaan, doordat hij wellicht niet zo onhoffelijk wilde zijn en de koningin zijn geldgebrek direct wilde laten ontdekken, dat late men voor wat het is.

Op zijn minst was hier dit spreekwoord van toepassing: ‘Er is niets zo slecht, of het is wel ergens goed voor’, want het had zo’n resultaat, dat de koningin hem spoedig een aanzienlijke wissel liet overmaken.

Als der König in Franckreich Anno 1672. wider die Republic Holland groſſe Kriegs-Præparatorien machte/ und zu Verſailles verſchiedene Luſt- und Ritter-Spiele anſtellete/ ließ er

nr. 24.

Toen de koning van Frankrijk in het jaar 1672 tegen de republiek Holland grote oorlogsvoorbereidingen trof, en te Versailles verscheidene lust- en ridderspelen organiseerde, liet hij daarbij onder andere hiëroglifische schilderijen en zinnebeelden, en een zon voorstellen, die de opstijgende macht van de kroon van Frankrijk moest aanduiden, met het opschrift: ‘Nusquam meta mihi’[19].

Daartegenover echter zetten de Hollanders een ander, waaronder Jozua knielend zuchtte, met dit opschrift: ‘Sta Sol’[20].

[18] “Caressen”.
[19] ‘Er gaat niets boven mij’.
[20] ‘Zon, sta stil’.

nr. 25.

Toen koning Philips II van Spanje bezig was met de gedachte dat hij de vijfde universele monarchie wilde vestigen, voegde hij een wereldbol[21] aan zijn symbolen toe, waarop een moedig paard in zo'n positie te zien was, als wanneer het een sprong naar de andere wereld wilde doen, met het bijschrift: "Non unus sufficit Orbis"[22].

Een satirische geest echter, had dit veranderd en aldus gesteld: "Non unus sufficit orcus[23]".

nr. 26.

Toen een frater ooit aan paus Sixtus V in zijn jeugd, toen hij nog een varkenshoeder was, vroeg, of hij ook zin had om van een varkenshoeder een Franciscaner monnik te worden, en hem daarbij meteen ook de strenge leefwijze van deze Orde genoegzaam beschreef, gaf hij daarop dit grootmoedige antwoord: "Ik vertrouw er wel op dat ik een aards vagevuur kan doorstaan, wanneer men mij daarbij slechts behulpzaam is om de wereldwijsheid en andere wetenschappen te leren."

nr. 27.

Deze verstandige vorst zei: "Aan de vorstelijke of koninklijke hoven plachten zich altijd vier goede moeders op te houden, die vier slechte dochters voortbrachten, namelijk:
1) De waarheid, die haat voortbrengt,

[21] "Globum terrestrem".
[22] 'Eén wereld is niet genoeg'.
[23] 'Eén onderwereld is niet genoeg'.

2) De gelukzaligheid, die hovaardigheid voortbrengt,
3) De gerechtigheid, die gevaar voortbrengt, en
4) De vertrouwelijke vriendschap, die verachting voortbrengt.

nr. 28.

Toen koning Jacobus I van Engeland op zijn doodsbed lag, beval hij voor de kroonprins, de latere koning Karel I, als enige staatsregels dit vers aan uit de Vergilius: “Tu regere imperio populos, Romanos memento, Hae tibi erunt artes, pacique imponere morem, Parcere subjectis, & debellare superbos.”[24] Ik voor mij, houd het erop, wanneer koning Karel dit in acht had genomen, en jegens de rebelse Engelsen en Schotten niet zoveel de teugel had laten vieren[25], hij wellicht zijn hoofd niet zou hebben verloren.

nr. 29.

Een oude minister aan het Franse hof, die niet zo heel veel gestudeerd had, verweet ooit een beroemde rechtsconsulent (die weliswaar nog zeer jong, doch daarbij zeer geleerd was), zijn jeugd. Waarop deze repliceerde: “Het is waar, ik ben jong, doch ik heb oude boeken gelezen.”

nr. 30.

Een bepaalde dichter, genaamd Carlo Matére te Napels, had ooit een bepaald lofschrift in verzen gemaakt op verscheidene Romeinse vrouwen, en daarin de vrouw van een beroemde

---

[24] ‘Dit zullen voor u de kunsten zijn: leg de vredesregel op, vergeef degenen die gehoorzamen, en onderdruk de trotsen’.
[25] “nachgesehen hätte”. Vertaling onzeker. ‘Nachsehen’ heeft diverse betekenissen.

advocaat, genaamd Isabella, aanvankelijk weliswaar met grote lof verheven en haar kwaliteiten niet weinig uiteengezet, doch uiteindelijk met dit vers het slot gemaakt: “Doch zij is daarbij ook de allerergste hoer.” Aangezien nu haar echtgenoot dit niet ongewroken wilde laten, en de dichter daarom wegens zijn belediging aanklaagde bij paus Sixtus V, liet deze hem spoedig voor zich verschijnen, en beval hem dit vers van woord tot woord op te lezen. En toen hij op dit laatste vers kwam, vroeg de paus hem, wat hem had bewogen om zulk een eer minnende vrouw zo hevig te blameren, en met dergelijke beschuldigingen te belasten. Waarop de dichter Matére zich op de dichterlijke vrijheid[26] wilde beroepen en zich daarmede verontschuldigen, omdat hij het niet met beledigende opzet[27], doch veelmeer vanwege het juiste rijm[28] had gedaan, omdat de dichters een dergelijke vrijheid veroorloofd was, en dientengevolge op het laatste woord van het voorafgaande vers niets beter had gerijmd dan het woord ‘hoer’. Doch Sixtus V gaf hierop verder als antwoord: “Welaan! Wanneer het u dichters veroorloofd is om de rijmen naar uw believen op dergelijk wijze vast te stellen, dan zal het ons als paus wel ook vergund zijn, een vers te dichten en de rijmen naar ons believen vast te stellen.”

Daarop dacht hij even na en maakte spoedig daarop het volgende distichon: “Voor uw rijmen, heer Matère, krijgt gij / niets anders dan de galei.” Daarop vroeg hij, of dit rijm de dichterlijke vrijheid goed kon doorstaan. Aangezien nu de dichter van louter angst en beven niets daarop wist te antwoorden, kon Sixtus V zich wellicht op het bekende juridische uitgangspunt[29] bezinnen: ‘Qui tacet, consentire videtur’[30], en liet hem dientengevolge dadelijk gevangen zetten en door de strafrechter op de galei ketenen.

---

[26] “Licentiam poëticam”.
[27] “animo injuriandi”.
[28] “propter rithmum”.
[29] “Axioma Juridicum”.
[30] ‘Wie zwijgt, lijkt in te stemmen’.

nr. 31.

Genoemde paus Sixtus V placht te zeggen, dat er in zijn tijd niet meer dan drie regerende machthebbers op de wereld waren, die de kunst verstonden om te regeren, en ware staatslieden waren, namelijk 1) Hendrik IV, koning van Frankrijk; 2) koningin Elizabeth van Engeland; en 3) hij, paus Sixtus V.

nr. 32.

De beroemde Schurzfleischius, professor in de geschiedenis te Wittenberg, zei, dat er in zijn tijd niet meer dan drie geleerde mannen waren, die een solide en diepe geleerdheid in literaire kwesties bezaten, namelijk 1) de geleerde Graevius in Holland; 2) Lambecius, de beroemde bibliothecaris te Wenen; en de derde wilde hij verzwijgen.

nr. 33.

Paulus Jovius[31] zegt, dat er in de 16e eeuw drie grote helden en verstandige heersers van staat zijn geweest, waarvan elk de capaciteit heeft gehad om in zijn eentje de ganse wereld te regeren, wanneer ze maar niet tezelfdertijd hadden geleefd. Namelijk: 1) keizer Karel V; 2) koning Frans I van Frankrijk; en 3) koning Sisigmund I van Polen.

---

[31] Lees: ‘Paolo Giovio’, 1483-1552, arts, bisschop, geridderd door de paus. Vermoedelijk gaat het om het werk ‘Elogia virorum bellica virtute illustrium’ (Lofprijzing van mannen die in de oorlog van uitmuntende deugd zijn).

nr. 34.

De beroemde Engelsman Bacon de Verulam[32] zegt, dat de drie machtige Europese potentaten: 1) Ferdinand de Katholieke, koning van Spanje; 2) Lodewijk XI, koning van Frankrijk; en 3) Hendrik VII, koning van Engeland, met recht de drie wijzen uit het avondland kunnen worden genoemd, aangezien zij met grote schranderheid en gelukzaligheid samen regeerden.

nr. 35.

Keizer Maximiliaan I placht over de voornaamste Europese naties de redenering te vellen, dat de Franse onderdanen ezels zijn, die niets dan zware lasten moeten dragen. De Spanjaarden zijn mensen, omdat ze allen zeer verstandig zijn. De Engelsen zijn engelen, omdat zij hun koningen met een wonderlijke charme als geloofwaardig weten te presenteren. De Duitsers echter zijn koningen, want zij bewijzen hun keizer slechts gehoorzaamheid wanneer het hun belieft.

nr. 36.

Toen paus Sixtus V na het bereiken van de pauselijke waardigheid zijn zuster Camilla (die verder slechts als wasvrouw in dienst was geweest en haar brood met wassen had verdiend) in de vorstelijke stand had verheven en haar tot markgravin had gemaakt, zag men kort daarop de volgende satirische tekening op de Pasquino[33] te Rome, namelijk Pasquinus in een geheel zwart en bezoedeld hemd voorgesteld, waar tegenover Marsorius vroeg: “Foei! Pasquino, waarom zo

[32] Lees: ‘Francis Bacon, Lord Verulam’.

[33] Een van de zogenaamde ‘sprekende beelden’ in Rome, aan de Piazza di Pasquino. Ook tegenwoordig nog behangen met teksten.

onverzorgd en een dergelijk besmeurd hemd op een zondag?" Waarop deze antwoordde: "Ik kan het niet helpen, want de paus heeft mijn wasvrouw tot markgravin gemaakt."[34]

nr. 37.

Toen het parlement van Londen koningin Elizabeth op een keer zover probeerde te krijgen, dat zij een beslissing zou nemen om hetzij een huwelijk aan te gaan en met een prins te huwen, hetzij een testament te maken en daarin een opvolger te benoemen die na haar dood de troon zou moeten bestijgen, opdat de kroon van Engeland niet zonder rijkserfgenaam zou worden gelaten, gaf koningin Elizabeth daarop ten antwoord, dat zij voor trouwen reeds te oud was, en om te sterven nog te jong. Daarom kon zij geen van beide doen.

nr. 38.

Toen wijlen de keizerlijke majesteit Jozef I, glorieuzer nagedachtenis, in het jaar 1637 door de aartsbisschop van Gran tot koning van Hongarije werd gekroond, weende genoemde bisschop toen hij hem de kroon opzette. Hij zei erbij, dat hij thans met vrede zijn ogen zou sluiten, en de tijdelijkheid welterusten wensen, aangezien hij van God de genade had ontvangen, dat - nu een Innocentius de pauselijke Stoel bekleedde - hij de onschuld zelve op de troon moest kronen.

[34] Zie 'Het boek der wijzen en dwazen', nr. 575.

nr. 39.

Het is bekend, dat keizer Karel V paus Hadrianus VI als zijn gewezen raadgever of ondergouverneur tot de pauselijke waardigheid had bevorderd.

Toen nu keizer Leopold I, glorieuzer nagedachtenis, in zijn jeugd op een keer door diens raadgever P.[35] Müller op de volgende wijze werd gevraagd wat de prins als dank voor zijn zo getrouw raadgeven uiteindelijk van hem zou maken, gaf deze het volgende daarop ten antwoord: “Facias ex me Carolum V. & ego te faciam pontificem.”[36] Welke voortreffelijke antwoord vervolgens aan het ganse keizerlijke hof zowel door de indertijd regerende vader van de prins, de keizerlijke majesteit Ferdinand III hoogst zaliger nagedachtenis, alsook de gezamenlijke hof- en ministers van staat hogelijk bewonderd werd.

nr. 40.

Toen koning Lodewijk XIV van Frankrijk aan de hoge geallieerden, en met name koningin Anna van Groot-Brittannië in 1711 nieuwe vredesvoorstellen liet toekomen, werd in het daaropvolgende jaar 1712 door een spitsvondige dichter als een daarop gebaseerde resolutie het volgende vervaardigd, waarin hij het getal 1712 als jaartal in een distichon onderbracht: BeLLVM paCI DVb1ae praefero[37].

---

[35] Waarschijnlijk wordt ‘pater’ bedoeld.
[36] ‘Gij hebt uit mij Karel V gemaakt, en ik zal u paus maken’. Dit is een kennelijke vergissing. Het gaat hier immers om Leopold I.
[37] ‘Ik geef de voorkeur aan de oorlog boven een twijfelachtige vrede’.

nr. 41.

Een voorname minister van het Saksische keurhof, zei op een keer tegen de keurvorst Frederik de Wijze[38], dat het gemakkelijk is om de stad Erfurt te belegeren, omdat het niet meer dan vijf man zou kosten om die in te nemen.

De keurvorst echter, vroeg daarop aan hem, of hij een van die vijf wilde zijn.

nr. 42.

Een ongeleerde doctor kwam op een keer bij een ander van zijn gelijken, die weliswaar geen boeken had, doch zeer geleerd was. Deze groette hij op de volgende wijze: “Goedemorgen, heer doctor zonder boeken.” Toen deze hem op een ander tijdstip een visite bracht, en een zeer grote bibliotheek bij hem aantrof, hoewel hij niet al teveel gestudeerd had, maakte hij dit compliment: “Goedendag, gij boeken zonder doctor.”

nr. 43.

Toen de bekende kerkreformator Calvijn te Genève in het jaar 1564 was overleden, en de rijkskanselier Bacon van Verulam[39] aan koningin Elizabeth van Engeland hierover mededeling deed, gaf zij daarop ten antwoord, dat de katholieken aan hem een criticus, en de protestanten een spotter[40] hadden verloren.

---

38 “Friderico Sap.”.

39 lees: ‘Francis Bacon, lord Verulam’.

40 “scopticum”.

nr. 44.

Dat de geleerde Sleidanus[41] een zeer gevestigd auteur en een bestendig historisch pragmaticus was, is aan het volgende oordeel te ontlenen, dat keizer Karel V over hem ooit velde, door te zeggen: “Sleidanus is hetzij mijn kanselier, hetzij mijn kanselier is een schelm geweest.”

nr. 45.

Toen paus Paulus V nog kardinaal was, hield hij op een keer met de Venetiaanse ambassadeur Leonhard Donati (die later doge van Venetië was) vanwege een gevangen genomen geestelijke een overleg. Toen de kardinaal tot hem zei: “Wanneer ik paus was, zou ik de republiek Venetië in de ban doen.” Daarop gaf ambassadeur Donati ten antwoord: “En wanneer ik hertog van Venetië zou zijn, zou mij dat niets kunnen schelen.”

nr. 46.

Toen de hertog van Montmorancy, in zijn hoedanigheid van Frans ambassadeur, aan koningin Elizabeth van Engeland vanwege zijn heer, koning Hendrik van Frankrijk, ooit tijdens een privé-audiëntie huwelijkspapieren aandroeg, gaf zij daarop ten antwoord, dat mocht zij gaan trouwen, zij liever een prins zou willen hebben die zij tot koning, dan een koning die haar tot koningin zou maken.

[41] Johannes Sleidanus, 1506-1556, historicus en diplomaat. Hij schreef rond 1551 het werk ‘De Statu religionis et rei publicae Carolo Quinto. Caesare commentarii.’ (Over de toestand van de religie en de staat onder Keizer Karel V).

nr. 47.

Over keizer Maximiliaan I wordt gemeld, dat hij een tamelijk grote neus had. Toen nu zijn evenbeeld zeer dikwijls nu eens gegraveerd, dan weer geschilderd, of gegoten en soms ook in steen was gehouwen, en aldus door enkele beroemde kunstenaars gepresenteerd werd, was de keizer tenslotte over de regelmatige vereringen onwillig en zei: “Iedereen die een grote neus kan maken, die kome, en zal het ons voordoen.”

nr. 48.

Een zekere dienaar die de keizerlijke kamerrevenuen onder zich had, moest op een keer tijdens de regering van de genoemde keizer Maximiliaan I rekenschap hiervan afleggen, waarmede hij niet al te goed uit de voeten kon komen. Er waren namelijk zeer veel fouten ingeslopen.

Toen hij nu om die reden voor de hiertoe bestelde keizerlijke commissarissen moest verschijnen, en keizer Maximiliaan (die persoonlijk aanwezig was) aan hem vroeg hoe hij de rekening dacht te verantwoorden, gaf hij daarop ten antwoord: “Allergenadigste heer, dat weet ik niet. Doch de raadsleden en overige beambten van dit hoge kamercollege zullen uit eigen ervaring wel weten, hoe men het in dergelijke gevallen moet doen.” Waarop de keizer hevig moest lachen en hem spoedig pardonneerde.

nr. 49.

De Spaanse generaals hielden aanvankelijk prins Maurits, gouverneur van de Verenigde Nederlanden in de vorige eeuw, wegens zijn jeugd dermate verachtelijk, dat zij hem slechts de ABC-schutter der krijgskunst plachten te noemen.

Daarop liet hij het grote alfabet met alle letters op verscheidene hele en halve buksen op volgorde gieten. En toen hij vervolgens de stad Nijmegen daarmede beschoot, en deze hierop spoedig had ingenomen, vroeg hij aan de commandanten na de overgave, hoe hun het ABC-boek bevallen was.

nr. 50.

Koning Philips II van Spanje had over de rivier Mansanarez (die niet ver van Madrid voorbij stroomt) een brug laten bouwen, die in het algemeen de brug van Segovia wordt genoemd, en wegens zijn prachtige en kunstige architectuur kan worden gelijkgesteld aan die welke te Parijs in Frankrijk over de Seine liggen. Aangezien nu deze rivier zeer zwak en vochtig was, en men die soms niet eens voor een beek, laat staan voor een rivier kon aanzien, en deze brug bovendien op een zeer vochtige plek was aangelegd, verwonderden de voorbijgangers zich er dikwijls over, dat men een dergelijke voortreffelijke en goed gebouwde brug op een plek had gebouwd waar geen water is.

Vandaar dat op een keer een Franse ridder, toen hij dat gezien had, zich met deze woorden liet vernemen, namelijk dat hij het voor raadzaam hield, dat men de brug verkocht, en water in de rivier daarvoor terug zou onderhandelen.

nr. 51.

Toen koning Hendrik II, kardinaal van Portugal, wegens een naderbijkomende ouderdom en daaruit voortkomende lichaamszwakte reeds zijn levenseinde bespeurde, koos hij, om alle na zijn sterven vermoedelijk opkomende disputen en onaangenaamheden wegens de opvolging te vermijden, elf rechtsgeleerden die - na rijpelijk overwogen argumenten en rechts-

aanspraken van een mogelijke rijkspretendent - diegene welke in de kroon moest opvolgen, zouden kunnen benoemen.

Toen zich dan ook, na zijn verscheiden, voor de rijks-opvolging verscheidene kandidaten aanmeldden, onder wie koning Philips II van Spanje niet alleen de naaste, doch ook de machtigste was, maakte deze aan de genoemde in Lissabon hiertoe verordineerde raden en commissarissen door zijn vertegenwoordiger het volgende kenbaar, dat hij van plan was, om een gevestigde notaris met dertigduizend getuigen ter opstelling van de rijksverdragen en beslissing rond deze opvolgings-garantie naar Portugal te zenden. Dat bewerkstelligde hij ook inderdaad, want hij zond de gruwelijke hertog van Alva met een leger van dertigduizend man daarnaartoe, die alle Portugese landen en provincies overmeesterde en aldus in korte tijd het ganse koninkrijk onder de toewijding van Philips II bracht.

nr. 52.

Keurvorst August van Saksen ging de regering van zijn land dusdanig aan het hart, dat hij alle hoge en lage ambten met flinke en geroutineerde onderdanen bezette, en daarom zeer dikwijls placht te zeggen, dat men de ambten van mensen, en niet de mensen van ambten moet voorzien.

nr. 53.

Toen de bisschop van Rochester, John Fischer, bij koning Hendrik VIII van Engeland in ongenade was gevallen, en deze hem wilde laten onthoofden omdat hij in de bekende huwelijks- en scheidingskwestie tussen Hendrik VIII en diens gemalin Catherine de parlementswet weigerde te ondertekenen, en ook de koning niet wilde erkennen als het opperste hoofd van de Engelse Kerk, en daarenboven paus Paulus VIII van plan was

om deze bisschop de kardinaalshoed te schenken, liet koning Hendrik tegen de paus zeggen, dat hij Zijne pauselijke Heiligheid de onkosten van deze hoed wilde besparen.

nr. 54.

Onder de regering van wijlen keizer Leopold I, lag er op een keer in de keizerlijke hoofd- en residentiestad Wenen een dusdanig verschrikkelijke troep in een steeg, dat vrijwel niemand daar naar binnen kon gaan of voortgaan.

Aangezien nu de burgemeester er door een hogere overheidsinstantie dikwijls aan herinnerd was dat hij dat gebrek moest verhelpen en de steeg van onzuiverheid moest laten reinigen door de hiertoe benoemde en aangestelde lieden, doch desalniettemin dit nimmer geschiedde, liet tenslotte de vorst van Lobkowiz, als de toenmalige eerste minister aan het keizerlijke hof, hem bij zich komen. En toen hij bij diens aankomst meteen voorwendde dat hij begon uit te varen, nodigde hij hem vervolgens uit, om met hem in de karos te gaan zitten, en daarbinnen de kwestie aan te vatten. Vooraf echter was aan de koetsier reeds het bevel gegeven, op een plek te stoppen waar de troep het allerdiepst was.

Toen zij tenslotte waren aangekomen waar die in zulk een hoedanigheid gevonden werd, en de koetsier daar ook stilhield, zei de vorst uiteindelijk: “Mijn heer burgemeester, hier gelieve u uit te stijgen, want ik word thans door andere aangelegenheden in beslag genomen.” Toen echter de burgemeester, die deze smerige passage voor zich zag, niet gaarne wilde uitstijgen, en daarom vurig bepleitte dat zijne vorstelijke doorluchtigheid slechts de koetsier zou bevelen nog een paar passen verder te rijden, gaf de vorst van Lobkowiz daarop te kennen: “De troep en de steeg hangen af van het toezicht van de heer burgemeester. Aldus zult gij u niet slecht gedragen jegens uw

meerderen, doch de troep zal wel inbinden wanneer hij daarin treedt."

Hetgeen vervolgens zo veel effect sorteerde, dat de burgemeester direct daarop de steeg liet schoonmaken.

nr. 55.

Paus Bonifatius zei op een keer over de rooms-katholieke geestelijken te Rome in zijn tijd: "Quondam Sacerdotes aurei ligneis utebantur calicibus; Nunc vero e contra lignei Sacerdotes aureis utuntur calicibus."[42]

nr. 56.

Paus Julius II heeft (zoals bekend is) een zeer hoog en krijgszuchtig gemoed gehad. Toen hij dientengevolge in het jaar 1511 met koning Ferdinand I van Spanje, met koning Hendrik VIII van Engeland, en ook met de Republiek Venetië en de Zwitserse kantons een alliantie had gemaakt, en dus op grond daarvan alle Fransen met geweld uit Italië wilde verdrijven, wierp hij de sleutel van St.-Petrus in de Tiber en zei daarbij: "Wanneer de sleutel van St.-Petrus niet wil helpen, dan moet het zwaard van Paulus[43] helpen."

Toen echter een bepaalde kardinaal hem het verwijt maakte, dat Christus tot Petrus gezegd had: "Steek uw zwaard in de schede", gaf hij daarop ten antwoord: "Ik wil het ook doen, doch niet eerder dan wanneer ik mijn vijand er een oor mee heb afgeslagen."

---

[42] 'Ooit gebruikten gouden priesters houten kelken. Thans echter, gebruiken houten priesters gouden kelken'.

[43] Een kennelijke verschrijving, want Petrus en niet Paulus trok ooit het zwaard om iemand een oor af te slaan. Uit de volgende zin blijkt dit ook.

nr. 57.

Toen koning Richard I van Engeland de bisschop van Beauvois, die in het harnas gehuld was, in het jaar 1191 gevangen kreeg, en paus Coelestinus III van Richard eiste dat hij zijn zoon, de bisschop, wederom op vrije voeten zou stellen, stuurde de koning aan de paus slechts het harnas van genoemde bisschop toe, en liet daarbij deze woorden zeggen: “Dit hebben wij gevonden. Kijk of het het kleed van uw zoon is.”

nr. 58.

Ex arte Heraldica[44] is het bekend, dat de republiek Venetië een gevleugelde leeuw in haar wapen pleegt te voeren. En zo is het ook eenieder bekend, dat de Rooms-Duitse keizers al lange tijd een dubbele adelaar in het rijkswapen gevoerd hebben, waarmede volgens de ongegronde opvattingen van sommige politici en publicisten op de indertijd geschiede verdeling van het oosterse en westerse keizerdom wordt geduid. Toen nu op een keer een keizerlijke ambassadeur over het eerste neerbuigend deed[45], en derhalve aan een Venetiaanse edelman[46] op honende wijze vroeg, uit welk land toch wel de Venetianen de leeuw met vleugels verkregen hadden, gaf deze daarop ten antwoord, dat die uit het land kwam waar de adelaars twee koppen hebben.

[44] ‘Vanuit de heraldische kunst’.
[45] “moquirte”.
[46] “Nobilem”.

nr. 59.

Een voorname vorst had een hofnar. Deze had zich voorgenomen om een bepaald handboek of dagboek[47] bij te houden, waarin hij alle narren en hun ongerijmde feiten optekende.

Toen nu de vorst dat te eniger tijd gezien had, en daarin had waargenomen dat hij gelijk bij het begin als de eerste was onderscheiden, omdat hij zijn Moorse kamerdienaar met vijftigduizend Louis d'Ors, om hiervoor een grote hoeveelheid van de beste paarden te kopen, naar Engeland had gezonden, vroeg de vorst, waarom hij hem daarom onder het tal van zijn narren had opgenomen, en wel direct als nummer een. Waarop de hofnar ten antwoord mededeelde, dat hij hem slechts voorlopig[48] had ingeschreven, totdat de Moor terug zou komen. Want dan zou hij de vorst wederom uitwissen, en in plaats daarvan de Moor inschrijven.

nr. 60.

Toen de groothertog van Florence ooit bij een van zijn financiers klaagde dat er zo weinig gelden van de accijnsinkomsten op de victualiën, in de vorstelijke kamer werden ingeleverd, gaf deze hierop ten antwoord, dat er veel te weinig stadspoorten waren. Zijne doorluchtigheid de groothertog zou boven het oude aantal er nog eens zoveel moeten laten bouwen, en bij elke, evenzovele inkomsten moeten bepalen, opdat de inkomsten verdubbeld zouden worden.[49]

---

[47] "Manuale oder Diarium".
[48] "ad interim".
[49] Zie 'Het boek der wijzen en dwazen', nr. 85. Daarin gaat het om precies dezelfde soort oplossing, hoewel de verhaallijn wel verschilt met deze.

nr. 61.

Toen de vorst Lobkowiz, eerste minister aan het keizerlijke hof van Wenen, bij zijne keizerlijke majesteit Leopold I, hoogst zaliger nagedachtenis, uit onbekende oorzaak bij deze in ongenade was gevallen, liet hij in zijn paleis een vertrek toebereiden, waarvan de ene helft met de fraaiste en kostbaarste tapisserieën en andere soortgelijke zaken gemeubileerd was. De andere helft zag er echter dusdanig slecht uit, dat het ook de allergeringste boerenhut kon voorstellen.

Toen hierna verscheidene ministers en hofridders hun bezoeken aflegden, en bij het waarnemen van zulke ongewone en van elkander zo verschillende vormgevingen hem uit verwondering vroegen wat dat moest betekenen, gaf hij met een wonderlijke vrijmoedigheid ten antwoord, dat de oorzaak was, dat hij zich op die wijze zijn vorige en huidige toestand het beste in herinnering kon brengen, en zowel het eerste als het laatste kon gedenken.

nr. 62.

Toen bovenvermelde keizerlijke majesteit Leopold I in zijn jeugd als een toentertijd nog jonge prins, door een hoge minister op een keer werd bijgebracht dat zijn oudste heer broeder - de aartshertog Ferdinand - alle rijke en keizerlijke erflanden van zijn heer vader na diens dood zou verkrijgen, en er voor hem dus weinig zou overblijven, gaf hij daarop dit grootmoedige antwoord: “Al zou ik ook alles verliezen, dan behoud ik toch de naam van een keizerlijke prins. En dit zal capabel genoeg zijn om mij aan te sporen dat ik nieuwe koninkrijken probeer te winnen met mijn degen.”

nr. 63.

Over Jacobus I, koning van Engeland, is bekend dat niet slechts onder zijn regering de studiën hogelijk floreerden, doch ook hijzelf een zeer geleerd heer is geweest. Vandaar dat koning Hendrik IV van Frankrijk, toen hij het bericht had gekregen dat koningin Elizabeth deze Jacobus in haar testament tot rijksopvolger had benoemd, aldus van zich deed vernemen: “Dat is te veel voor een schoolvos.”

nr. 64.

Toen Cromwell in het jaar 1653 het ongelukkige zeetreffen dat de Engelsen door de Hollandse scheepsarmada hadden geleden, tegen de verwachting in ervoer, schreef hij aan de admiraal Black in de volgende termen: “Heer admiraal, de reputatie van u en uw strijders staat erop, dat gij deze kikkers (waaronder hij de Hollanders verstond) wederom in hun moerassen jaagt, en niet langer toegeeft dat zij ons met hun geschreeuw en gekwaak nog langer verontrusten.

nr. 65.

Een Franse ambassadeur had op een keer een voortreffelijk, fraai en kunstig schilderij van een voorname minister aan diens vrouw geschonken.

Toen hierop de man thuis was gekomen en zijn vrouw hem dat geschenk toonde, was hij wegens de treffendheid daarvan zeer verbaasd en zei hij uit verwondering tegen zijn vrouw: “De afgezant moet hetzij een grote dwaas, of ik een grote bedrogene zijn.”

nr. 66.

Toen de geallieerde troepen van het protestantse leger in het jaar 1546 het keizerlijke kamp bij Ingolstadt verschrikkelijk met kanonnen bestookte, zei keizer Karel V tegen zijn generaals: “Laat deze ijzeren regen maar neerlopen. Het zal spoedig mooi weer worden.”

nr. 67.

Hertog Wilhelm van Weimar was zeer genadig jegens trouwe dienaren en hield niet weinig van ze. Vandaar dat hij op een keer, toen hem werd aangeraden een van hen te ontslaan, deze verstandige uitspraak deed: “Aan ons vorstelijke hof is het niet de gewoonte, dat men de oude, trouwe dienaren, die zich voor ons en de onzen zo verdienstelijk hebben gemaakt, ontslaat.”

nr. 68.

Toen de dappere en heldhaftige prins Eugenius van Savoye zich nog aan het Franse hof ophield, en hij koning Lodewijk XIV van Frankrijk met onafgewende blik en onverschrokken gelaat ooit een keer scherp in het gezicht zag, hetgeen geen van de grootste ministers ooit had durven wagen, zag de koning hierin spoedig een slecht voorteken, want hij zei: “Zal deze prins ons nog een keer fataal zijn?”

nr. 69.

Toen de Engelse graaf van Leicester gouverneur in de Spaanse Nederlanden was, schreef hij aan koningin Elizabeth in Engeland, dat het hem onmogelijk was om iets belangrijks te

ondernemen, zolang hij tot zijn grote verdriet van zijn gemalin verwijderd moest zijn. Daarom vroeg hij hare majesteit om verlof dat hij zijn gemalin naar hem zou laten overkomen.

Waarop de koningin met de volgende termen antwoordde, dat zij de Hollanders beloofd had een stadhouder te sturen, doch niet een stadhoudster.

nr. 70.

Toen het christelijk-keizerlijke leger in het jaar 1689 in Hongarije de vesting Nissa veroverd had, en aan de Turkse gezanten hiervan bericht werd gedaan, zei de voornaamste onder hen, Zulficaz Effendi het volgende: “Wij hebben één ding verloren. Wanneer wij dat nog hadden, was al het verlorene - voor een zo machtig rijk als de Ottomaanse poort is - gemakkelijk wederom te gewinnen.”

En toen hem gevraagd werd of hij onder het verlorene misschien ovens verstond, gaf hij vervolgens ten antwoord: “Dat is het niet in het minst, doch het is enkel en alleen de moed die wij verloren hebben. Wanneer wij deze nog hadden, zouden de christenen ons niet zo gemakkelijk iets afpakken.”

nr. 71.

Toen het slot Frauenstein in het jaar 1438 veroverd zou gaan worden en zich daarop drie hoofdrovers ophielden, waarvan de ene Sijs, de tweede Vink, en de derde Ooievaar[50] heette, placht men indertijd schertsend te zeggen, dat zich drie vogels op het slot Frauenstein genesteld hadden en roofnesten hadden gebouwd.

[50] “Zeisig; der andere Fincke; und der dritte Storch”.

nr. 72.

Met het voorgaande komt het volgende met betrekking tot de allegorie overeen. Aan het keizerlijke hof van de Roomse keizer Ferdinand III te Wenen, waren indertijd drie voorname geestelijken, die een naam voerden die ook op vogels van toepassing was. De eerste heette namelijk Adelaar, de tweede Gans, en de derde Feniks.[51] Toen zij op een keer in het vertrek van de keizer bijeen waren, en aan de keizerlijke prins, de aartshertog Leopold (later Rooms keizer) voorbijgingen, zei deze tot de aanwezige ministers en hofridders schertsend het volgende: “Dat zijn drie fraaie vogels.”

Toen de heren vaders dit bemerkten, verdroot het hun dusdanig, dat zij zich daarover bij de heer vader Ferdinand III beklaagden. En toen dit de aartshertog werd voorgehouden, antwoordde deze met een zeer zoet gezicht, dat hij het niet kon loochenen dat hij dit gezegd had, en wel op goede gronden, aangezien hij naar waarheid geloofde, dat er in de ganse wereld geen fraaiere vogels konden worden gevonden dan een feniks, een adelaar en een gans.

nr. 73.

Alfons IV, koning van Portugal, was een bijzondere liefhebber van de jacht. Vandaar dat hij dikwijls de meeste regeringszaken aan de kant zette en zich daaraan wijdde.

Dat bewoog op een keer een van zijn raadsleden ertoe, dat hij de volgende vrijmoedige woorden vermanend jegens de koning gebruikte, dat God te zijner tijd op de jongste dag niet zal vragen hoeveel wilde zwijnen er zijn gevallen, doch hoe het bestuur over de onderdanen uitgevoerd was.

[51] “Adler; der andere Ganserich; under der dritte Phönix”.

nr. 74.

Keurvorst Johannes Constans van Saksen liet zijn prinsen steeds zowel in alle noodzakelijke studiën ijverig onderwijzen, alsook in de ware vreze Gods christelijk opvoeden. Toen enkelen van zijn hofridders het aanraadden dat hij uit zijn prinsen geen schrijvers en studenten moest maken, doch dezen veeleer tot de jacht en andere vorstelijke en ridderlijke oefeningen moest laten aanvoeren, gaf hij daarop ten antwoord: "Iemand leert wel uit zichzelf hoe men twee benen over een paard moet hangen, zich tegen zijn vijand en zijn wilde beesten moet verweren, of een haas moet vangen. Dat kunnen ook mijn jacht- en ruiterjongens. Doch hoe men godzalig leven, christelijk regeren en zich aan land en mensen loffelijk moet presenteren, daartoe hebben ik en mijn zonen benevens Gods geest en genade, geleerde lieden en goede boeken nodig."[52]

nr. 75.

Toen de stad Genua in Italië door de Franse generaal de markies de Seignelay gebombardeerd en aldus in 1684 ingenomen werd, liet hij de doge zelf, benevens vier senatoren van de adel in het volgende jaar 1685 in triomf allen door de belangrijkste straten van Frankrijk rond voeren. Toen hij nu op deze wijze de hertog (of doge) tot voor de koning had geleid en hem door deze gevraagd werd, wat hem als het zeldzaamste in het ganse koninkrijk was voorgekomen en door hem bij deze gelegenheid gezien was, gaf hij daarop ten antwoord: "Er is mij niets zeldzamers voorgekomen dan de doge van Genua, want zoals hij, is er nog niemand in zulk een hoedanigheid naar Frankrijk gereisd."[53]

---

[52] Zie 'Het boek der wijzen en dwazen', nr. 355.
[53] Zie 'Het boek der wijzen en dwazen', nr. 341.

nr. 76.

Toen bij wijlen keizer Leopold I een bepaalde minister van staat in ongenade was gevallen, en diens ganse roep door verscheidene overtuigde misdaden aan het ganse keizerlijke hof te Wenen teloor was gegaan, zei deze gloriewaardigste potentaat: "Vivendum est Deo, qui Author vitae; vivendum est conscientiae, quae vita vitae; vivendum est famae, quae vita post mortem."[54]

nr. 77.

Toen de hooggeachte keizer Leopold I te eniger tijd bepaalde rekeningen zowel qua inkomsten als uitgaven doornam, liet hij de volgende voortreffelijke woorden van zich horen: "In meis accepti & expensi codicibus nunquam reperire possum debitorum Deum". Dat wil zeggen: 'In mijn rekeningen en journalen vind ik nimmer, dat God mij hetzij qua inkomsten, hetzij qua uitgaven iets overlaat'.

nr. 78.

Keurvorst Frederik de Wijze[55] was een zeer aandachtig en godvrezend heer, die Gods woord zeer hoog hield.

Daarom placht hij te zeggen, dat men de brieven van vorsten twee keer moest lezen, doch Gods woord ontelbaar vaak.

---

[54] 'Het leven bestaat uit God, die het leven schept; het leven bestaat uit het geweten, dat de kern van het leven is; het leven bestaat uit roem, die het leven na de dood is'.

[55] "Fridericus Sapiens".

nr. 79.

Koning Hendrik VIII van Engeland wilde ooit in een bepaalde kwalijke staatsaangelegenheid een voorname minister als ambassadeur naar koning Frans I van Frankrijk afzenden. Doch deze ambassadeur stelde dat hij daarvoor te min was, en verzocht zijne majesteit ernstig, voor deze ambassade iemand anders te kiezen, waarbij hij tevens aangaf, dat zijn leven in groot gevaar zou zijn wanneer hij in een dergelijke kwalijke affaire een voorstel moest doen aan zulk een strenge prins.

Toen nu koning Hendrik hierop antwoordde: “Weest u nergens bang voor, want zo de koning in Frankrijk u wellicht tegen het algemene staats- en volkenrecht in, zou laten onthoofden, dan zou ik al die Franse generaals en overige ridders, die ik als krijgsgevangenen in mijn macht heb, de hoofden laten afslaan.”

Daarop gaf de genoemde minister ten antwoord: “Dit geloof ik weliswaar, doch zou er van al deze hoofden wel niet één zijn, die zich zo passend wederom op mijn hals zou schikken, als dat van mij thans.”

nr. 80.

De Aziatisch-Chinese keizer Tai-cum placht te zeggen: “De welvaart van een rijk hangt af van de onderdanen. Want wanneer de koning ze uitzuigt, zou het net zoveel zijn als wanneer hij zijn eigen vlees van het lichaam zou afvreten.”

De minste vorsten en potentaten werden dus door hun vijanden overhoop gegooid, en de meesten ruïneerden zichzelf.

nr. 81.

Koningin Elizabeth van Engeland placht dikwijls te zeggen, dat het geld in de kasten en bergplaatsen van haar onderdanen beter bewaard zou zijn, dan in de koninklijke schatkamer.[56]

nr. 82.

Wat koning Philips II van Spanje en koningin Elizabeth van Engeland elkander geleverd hebben aan intriges en staats-streken, is genoegzaam bekend. Vandaar dat Pasquino[57] zijn gedachten op een keer aldus opende, dat Philips en Elizabeth in hun staatsbeginselen net zoveel rekening met elkaar houden, als de katten en honden wanneer zij aan een bot knagen.

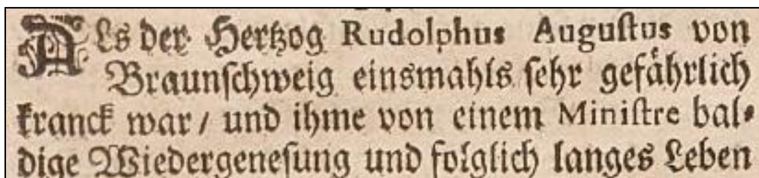
nr. 83.

Wanneer de zo grote en wonderdadige almacht van de goddelijke majesteit, de gestorven Roomse keizer Leopold I niet met een zo wonderbare kracht had toegerust en diens fortuinlijke wapenen zo zegerijk had gemaakt, zou niet alleen hij, doch ook het ganse aarts-Huis van Oostenrijk door de kroon van Frankrijk door diens staatsbeginselen geheel geruïneerd zijn geworden.

Hetwelk dan koning Lodewijk XIV van Frankrijk maar al te goed erkende. Toen daarom zijn generaals hem in de laatste Italiaanse oorlog verzekerden, dat thans alle oorlogsverdragen en de hierin benodigde pogingen zo goed waren ingericht, dat het de keizerlijken onmogelijk zou zijn om Italië binnen te vallen, antwoordde hij daarop: “Je ne crains, qu’une chose,

[56] Zie ‘Het boek der wijzen en dwazen’, nr. 624.
[57] Het zal hier weer betrekking hebben op het ‘sprekende beeld’ in Rome.

L’Empereur a tous jours un miracle en poche”. Dat wil zeggen: “Ik vrees slechts één kwestie, namelijk dat de keizer altijd een nieuw wonderwerk in zijn achterzak heeft.”

ALs der Hertzog Rudolphus Auguſtus von
Braunſchweig einsmahls ſehr gefährlich
kranck war / und ihme von einem Miniſtre bal=
dige Wiedergeneſung und folglich langes Leben

nr. 84.

Toen hertog Rudolf Augustus van Braunschweig ooit zeer gevaarlijk ziek was, en hem door een minister een spoedig herstel en daaropvolgend lang leven werd gewenst, gaf hij daarop de bekende spreuk van Ovidius ten antwoord: “Non est mortale, quod optas.”[58]

nr. 85.

Toen de bekende Cromwell in Engeland tot het hoofd van de Onafhankelijken was uitgeroepen, en derhalve de hoge rijksadel en de belangrijkste ministers van het Engelse hof het omwille van hun belang nodig achtten, zich bij deze partij - die zich steeds meer versterkte - eveneens aan te sluiten en zich daarom bij deze te laten inlijven, zei onder anderen een bepaalde heer, Gridfige genaamd, die een lid van het parlement in het Lagerhuis en ook een presbyter was, bij deze gelegenheid aldus: “Nu Cromwell een onafhankelijke is geworden, zullen wij allen van hem afhangen.”

[58] ‘Niets is sterfelijk wat ik verkies’. Ook: ‘wat ik verlang’.

nr. 86.

De hertog Albertus Animosus van Saksen placht zeer gaarne, en zonder onderscheid, met alle personen te spelen.

Toen hij op een keer met een molenaar te Neurenberg speelde, en van hem zijn ganse molen had gewonnen, zei hertog Albertus: “Zo moet men bij de boeren de ploeg inslaan.” Toen de kansen echter keerden, en de molenaar niet slechts zijn molen had teruggewonnen, doch daarbij ook nog een aanzienlijke som gelds had gewonnen, zei deze tot de hertog: “En zo moet men de vorsten hun sporen afgespen.”

nr. 87.

Toen de Franse generaal en maarschalk De Turenne op een keer te Parijs in zijn karos over de nieuwe brug was gereden, en hem een andere koets (waarin een zekere ridder zat) hem precies op het smalste gedeelte tegemoetkwam, zodat beide karossen niet voor elkander konden uitwijken, raakte deze ridder hierover dusdanig vertoornd, dat hij direct uit zijn koets sprong, en zowel de maarschalk De Turenne zelf, alsook diens koetsier met hevige slagen op gewelddadige wijze trakteerde. Toen hij echter eindelijk gewaarwerd wie er in de koets zat, en dat het De Turenne was, viel hij hem meteen aan zijn voeten neer en vroeg om genade.

Waarop deze in de grootste gelatenheid niets anders dan dit zei: “Monsieur lere een andere keer het vuur van uw gemoed dempen.”[59]

[59] Zie ‘Het boek der wijzen en dwazen’, nr. 211. Daar heeft het verhaal echter een geheel andere afloop.

nr. 88.

Een Franse gezant aan het Spaanse hof te Madrid, beminde ooit een voorname dame, die hij later ten faveure van een andere geheel in de steek liet, en aldus geheel en alleen de laatstgenoemde bediende.

Toen het zich een keer voordeed, dat hij zich met de eerstgenoemde in een openbare komedie uit tegemoetkoming en dus slechts voor de schijn onderhield, daarbij echter aan de nieuwe liefhebster - die niet ver van hem vandaan zat - met allerhande charmante blikken zijn onveranderde liefde te verstaan gaf, en de ander dat merkte, die het vermoeden had dat hij wellicht hun eerder begane liefdesintriges aan deze geopenbaard had, gaf zij hem uit hevige jaloezie een zeer sterke oorvijg, met daarbij de woorden, dat zij haar verrader en valse dienaar allen zo placht af te straffen. Hier had men nu kunnen menen, dat de gezant een dergelijke beschimping uit overijlde toorn met gelijke munt zou hebben terugbetaald. Doch hij liet daarbij niet in het geringste een gemoedsbeweging merken, doch viel deze dame als zijn vorige toegewijde om de hals en gaf haar een kus, hetgeen zowel door de koning, als ook de gezamenlijke aanwezige ridders en dames, benevens de overige hofdienaren hogelijk bewonderd, en voor een waar meesterstuk van hoffelijkheid werd gehouden.

nr. 89.

Toen in het jaar 1711 de Engelse generaal de graaf van Galloway en lord Tirawley waren verschenen voor het Hogerhuis van het parlement te Londen, na een verstrekte opvordering om bepaalde redenen, en de aanwezige lords en overige parlementsleden onder andere aan Galloway vroegen, om welke redenen hij verscheidene jaren geleden Madrid wederom had verlaten, gaf hij ten antwoord, dat men hem moge toestaan

hiervan schriftelijk bericht te doen. Dan zou hij alles goed uitvoeren. Lord Tirawley wilde dit echter, toen het ook aan hem op die wijze werd toegestaan, niet accepteren, doch zei, dat wanneer hij in compagnie was en de aan hem toevertrouwde troepen commandeerde, hij geen schrijfgerei droeg, doch zijn degen aan zijn zijde, waarmede hij ook altijd zijn plicht in acht had genomen.

nr. 90.

De beroemde paus Sixtus V was in Marchia d'Ancona in een onaanzienlijk dorp uit zeer arme en geringe ouders geboren. Aangezien hij nu zowel nadat hij paus was geworden, als voordien in zijn kardinaalsstand, dikwijls zeer verscheurde en opgelapte hemden placht te dragen, en zijn zuster Donna Camilla hem dit ooit een keer verweet, gaf hij daarop ten antwoord: "Wij moeten onze geboorte niet vergeten. En gij, lieve zuster, moogt ook niet uit de herinnering laten, dat lompen en vlekken het eerste wapen van ons huis zijn geweest."[60]

nr. 91.

Toen in de vorige eeuw de republiek Holland in het jaar 1672 en de daaropvolgende jaren in oorlog was verwikkeld met de kroon van Frankrijk, zoals bekend is, werd op een keer een bepaalde commandant in een vesting van prins Willem van Oranje - die later in Engeland als koning van Engeland, als IIIe met deze naam, was gestorven, maar die in die tijd nog gouverneur der Verenigde Nederlandse Provinciën was - bevolen, dat hij met duizend paarden een pas bij Grave zou bezetten.

Welke order hem wat al te algemeen toescheen. Vandaar dat hij aan de prins liet vragen, of de paarden alleen naar buiten

[60] Zijn zuster was immers wasvrouw geweest.

moesten gaan, of dat de ruiters er meteen op moesten gaan zitten.

Aanvankelijk kon Willem zich deze wonderlijke vraag in ernst niet inbeelden. Aangezien hij echter hoorde, dat deze commandant nauwelijks de kinderschoenen had afgelegd, stelde hij vast, dat het uit onbegrip was geschied.

nr. 92.

Een vrekkige Engelsman had twee kasten. De ene was leeg, die hij de ganse wereld noemde. En een volle, die hij zijn goede vriend noemde. Toen nu op een keer een van zijn kennissen bij hem kwam, en hem wegens gebrek aan middelen omstandig vroeg, of hij wat geld van hem kon lenen, zei hij daarop: “Ach! Ik zou in de ganse wereld geen Heller[61] weten te vinden waarmede ik u genoegen zou kunnen doen. Doch ik heb nog een goede vriend, die mij wel iets zou kunnen geven. Alleen zal hij het zonder belang wellicht niet doen.”

nr. 93.

De meesten waarderen dikwijls de grote boeken het meeste, en schatten daarentegen de kleine boeken niet, ongeacht dat er zo nu en dan in een duodez-boekje[62] meer kracht en wijsheid steekt dan in de grootste folianten.

Dus zei ooit een onwetende geleerde tot monsieur Sorbière: “Ik houd van de boeken in folio.”

Waarop deze hem echter ten antwoord gaf: “En ik van de boek in vruchte[63].”

---

[61] Een oude muntsoort.

[62] “Duodez Büchlein”. Feitelijk onvertaalbaar. ‘Duodez’ is de indeling van een blad papier in 12 bladen (24 pagina’s).

[63] “in Fructu”.

nr. 94.

Een zekere monnik had het kloosterleven opgegeven en wilde zijn religie veranderen. Daarom sloot hij zich aan bij prins Maurits van Oranje, die hem daarop vroeg: “Cujus causa huc venisti?” En toen de monnik zei: “Religionis causa”, vroeg prins Maurits verder: “Cujus generis est Religio?”. En toen gene antwoordde: “Generis foeminini”, antwoordde de prins hierop: “Ergo tu huc venisti propter genus foemininum.” [64]

nr. 95.

Toen de keurvorst Johan Frederik van Saksen in het jaar 1547 de stad Leipzig belegerde, werd deze hevig gebombardeerd. Aangezien echter de Saksische officieren grotendeels hun vrouwen en kinderen, benevens hun have en goed daarin hadden, maakten zij geen ernst met de belegering, en schoten zij dus zodanig op de stad, dat de kogels er allemaal overheen vlogen. Vandaar dat men indertijd spottend dit placht te zeggen: “Leipzig ligt hierbuiten en Leipzig ligt hierbinnen. Daarom kan Leipzig niet Leipzig gewinnen.”[65]

---

[64] ‘Wat is de reden dat gij hier zijt gekomen?’ ‘Vanwege de religie’. ‘Wat voor soort religie?’ ‘Van de vrouwelijke soort’. ‘Gij zijt dus hier naartoe gekomen wegens het vrouwelijke geslacht’. Hier gaat hier om een woordspeling rond het woord ‘foemina’ (later ‘femina’ geschreven). Met dat woord wordt zowel ‘vrouwelijk’ als ‘mild’, ‘niet-agressief’ bedoeld, zodat het hier naar willekeur werd uitgelegd.

[65] “Leipzig liegt haussen / und Leipzig liegt drinnen / Darum kan Leipzig nicht Leipzig gewinnen”. Het feitelijke spreekwoord zegt echter: ‘(...) Leipzig vor Leipzig nicht Leipzig gewinnen’.

nr. 96.

Toen de kroon van Frankrijk onder de regering van Hendrik IV door de innerlijke onlusten in zulk een jammerlijke toestand was gebracht, veroorzaakte dit, dat hij hierdoor in zijn gemoed niet weinig verontrust, en de soevereiniteit van de monarchistische regering merkbaar verzwakt was. Waarop paus Sixtus V, toen hij dat vernomen had, een niet geringe ijver liet merken, en daarom in een opgesteld handgeschreven brief aan koning Hendrik onder andere deze gedenkwaardige woorden schreef, dat men bij een schade waarbij de kanker reeds heeft toegeslagen, vuur en ijzer moet gebruiken. En aangezien zijn onderdanen zoveel overbodig bloed hadden, moest hij het hen slechts zien af te tappen.

nr. 97.

Monsieur Sorbière redeneerde over de hoflieden en vorstelijke dienaren aldus: "Les courtisans sont aux princes en egard à l'esprit, ce que les gueux sont aux enfans, qu'ils estropient, et dont ils disloquent les membres pour mieux gagner leur via par la mendicité." Dat wil zeggen: 'De ministers en andere hofdienaren handelen met betrekking tot hun verstand met hun prinsen of vorsten zoals de bedelaars met hun kinderen, die dezen dikwijls krom en lam slaan[66], opdat zij daarna met des te meer recht hun bedelen kunnen uitoefenen'.

nr. 98.

Toen keurvorst Frederik de Wijze van Saksen een zeer hoge leeftijd had bereikt en dus lang geregeerd had, placht hij dikwijls te zeggen: "Hoe langer ik regeer, des te minder kan ik regeren."

[66] Letterlijk staat er, dat hun ledematen ontwricht werden.

nr. 99.

Aangezien de wereldberoemde kardinaal Armand de Richelieu de hugenoten door zegerijke wapens probeerde te vervolgen en hierdoor tot de Roomse Kerk trachtte te dwingen, doch verder daarbij een voortreffelijk staatsman en politicus was, die de gemoederen van het gewone volk op wonderbaarlijke wijze naar zich toe kon trekken, werd het volgende grafschrift na zijn dood op hem gemaakt: "Hic jacet Armandvs, so non armasset Amandvs.[67]"

nr. 100.

Het grafschrift van keurvorst Johan Frederik I de Grote, is als volgt geweest: "Johan Frederik I, door Gods genade gekozen getuige en martelaar van Jezus Christus; een vorst van de bedroefden; een hertog van de rechtschapen bekenners van het geloof; graaf der waarheid; vaandrig van het heilig kruis; een voorbeeld der bestendigheid; en erfhouder van het eeuwige leven; is in Christus zalig ontslapen op 3 maart van het jaar 1554."

E I N D E.

[67] 'Hier ligt Armandus, dus geen gewapende Amandus' ('geliefde').

